

شفاف‌سازی انتقال ۶ میلیارد دلاری معامله گروگان‌گیری ایران

اندیشکده واشنگتن ۱۸ سپتامبر

نویسنده: هنری رام - وی یکی از اعضای ارشد موسسه واشینگتن است.

مترجم: الهام شیرزاده

این توافق به تهران امکان دسترسی به منابع مالی مسدود شده برای اهداف بشردوستانه را می‌دهد و احتمالاً راه را برای ازسرگیری مذاکرات هسته‌ای در پاییز امسال هموار می‌کند زیرا هر دو طرف تلاش می‌کنند تنش‌ها را کاهش دهند.

اوایل امروز، ایالات متحده و ایران مبادله زندانیان را نهایی کردند که شامل آزادی پنج آمریکایی می‌شد که به دلایل جعلی در تهران نگهداری می‌شدند. واشنگتن به‌نوبه خود، پنج شهروند ایرانی را که متهم به نقض تحریم‌ها و سایر جرائم فدرال بودند را آزاد کرد (سه نفر از آنها ترجیح دادند به ایران بازنگردند). علاوه بر این، ایران به حدود ۶ میلیارد دلار وجوهی که قبلاً در کره جنوبی نگهداری می‌شد، دسترسی پیدا کرد.

اعطای دسترسی به این وجوه بحث‌برانگیزترین جنبه معامله است که در بطن خود انبوهی از ادعاهای نادرست را ایجاد کرده است. این موضوع به ایران اجازه می‌دهد تا از منابع مالی آزادشده خود استفاده کند و ممکن است دسترسی خود را به برخی کالاهای بشردوستانه مانند غذا و دارو بهبود بخشد. بااین‌حال، این توافق همچنین نگرانی‌های گسترده‌تری را در مورد اینکه واشنگتن چگونه می‌تواند ایران، روسیه، چین و سایر کشورها را از تلقی گروگان‌گیری به‌عنوان یک معامله سودآور بازدارد، ایجاد می‌کند.

منشأ ۶ میلیارد دلار

واشنگتن سابقه طولانی در پیوند انتقال پول‌های بلوکه‌شده ایران با آزادی گروگان‌ها از سوی تهران، از جمله در سال‌های ۱۹۸۱، ۱۹۹۱ و ۲۰۱۶ با اجرای توافق هسته‌ای دارد. در هر مورد، ایالات متحده به توافقات مالی با ایران مربوط به اختلافات ناشی از انقلاب اسلامی ۱۹۷۹ رسید که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم با آزادی

گروگان‌های آمریکایی در ایران یا لبنان مرتبط بود. در چندین مورد نیز گروگان‌ها در دوران دولت ترامپ بدون آزادسازی منابع مالی ایران آزاد شدند.

قضیه این پول‌های کره جنوبی متفاوت است. این وجوه به جای پولی که به اختلافات چهل ساله مربوط شود، برای خریدهای اخیر کره جنوبی از محصولات انرژی ایران، عمدتاً میعانات، پرداخت می‌شد و در دو بانک کره جنوبی بیکار مانده بودند. در تئوری، ایران باید می‌توانست از این پول برای خریدهای بشردوستانه استفاده کند؛ اما در عمل، این پول غیرقابل دسترسی بود، زیرا دولت و بانک‌های کره نگران بودند که تحریم‌های ایالات متحده را نقض کنند.

در دولت ترامپ، سئول و واشنگتن تلاش کردند تا یک کانال پرداخت را برای تجارت اقلام بشردوستانه اجرا کنند، اما هرگز محقق نشد. این وجوه به سنگ آسیابی دور گردن کره جنوبی تبدیل شد و این کشور با تشدید فشارهای ایران مواجه شد که در یک مورد ایران یک نفت کش کره جنوبی را در سال ۲۰۲۱ توقیف کرد و ایران به تلافی اقدامات کره دست زد و سئول را تهدید به اقدام قانونی کرد.

از طرفی ایران شاهد کاهش ارزش پول خود بود. بر اساس گزارش بانک مرکزی ایران، این وجوه به واحد پول کره نگهداری می‌شد و ایران از محل این نگهداری سودی دریافت نمی‌کرد و کاهش ارزش وون در سال‌های اخیر حدود یک میلیارد دلار ارزش این پول بلوکه شده ایران را کاهش داد و امروز حدود ۶ میلیارد دلار باقی ماند. ایران همچنین چندین بار از این پول برای پرداخت حق‌الزحمه سازمان ملل استفاده کرد.

کانال قطر

به‌عنوان بخشی از این قرارداد گروگان‌گیری، واشنگتن موافقت کرد که انتقال پول ایران از کره جنوبی به قطر از طریق اروپا را تسهیل کند. مقامات آمریکایی و ایرانی اعلام کرده‌اند که تهران فقط برای مقاصد غیر تحریمی مجاز به استفاده از این منابع مالی آزاد شده است. درحالی که رئیس‌جمهور ایران ابراهیم رئیسی اخیراً مدعی شده بود که ایران می‌تواند پول را «هرجت که نیاز داشته باشیم» خرج کند اما این موضوع از سوی سایر مقامات ایرانی رد شده است.

واشنگتن گفته است که نظارت بر معاملاتی که با این پول‌ها انجام خواهد شد را حفظ خواهد کرد، اگرچه جزئیاتی ارائه نکرده است. این ممکن است از چارچوبی پیروی کند که وزارت امور خارجه و خزانه‌داری در سال ۲۰۱۹ با هدف «تأمین شفافیت در تجارت بشردوستانه با ایران» بیان کرده‌اند. این سازوکار منحصرأً برای تسهیل واردات «کالاهای کشاورزی، غذا، دارو و تجهیزات پزشکی» به ایران طراحی شده بود، مشروط بر اینکه طرف‌های درگیر در این نقل و انتقالات «مراقبت‌های لازم را افزایش دهند» و اطلاعات دقیقی را در اختیار مقامات دولتی قرار دهند. در عوض، خزانه‌داری ایالات متحده اساساً کانال مالی را تسهیل می‌کند و به شرکت‌ها و بانک‌ها اطمینان می‌دهد که با معامله با ایران در این چارچوب مشخص شده در معرض خطر تحریم قرار نخواهند گرفت.

اگر این چیدمان به کار گرفته شود، می‌تواند تنگناهای موجود در خرید برخی اقلام از قبیل مواد غذایی و دارویی در ایران را کاهش دهد. با این حال اما مسیر پیش رو هموار نیست. در اوایل سال ۲۰۲۰، دولت ترامپ با سوئیس همکاری کرد تا اولین کانال مالی را بر اساس چارچوب سال ۲۰۱۹ تأسیس کند، اما توافق تجاری بشردوستانه سوئیس از آن زمان تاکنون تنها چند تراکنش محدود را پردازش کرده است. این کشور با چالش‌های متعددی از جمله کمبود نقدینگی و عدم اشتیاق مقامات ایرانی مواجه شده است. در حالی که این مسائل احتمالاً در کانال قطر وجود نخواهد داشت، ممکن است مشکل دیگری سر راه آن قرار بگیرد. با سازوکار سوئیس، شرکت‌کنندگان و ناظران شکایت داشتند که الزامات "نظارت بیشتر" بیش از حد سنگین است و کانال قطر نیز می‌تواند با این چالش مواجه شود.

این انتقال ۶ میلیارد دلاری سه ریسک بالقوه دارد. اولین مورد، خطر سو استفاده از سوی طرف ایرانی است؛ مانند گذشته، ایران می‌تواند راه‌هایی برای معامله‌های سوری اقلام بشردوستانه یا قاچاق کالاهای بشردوستانه به خارج برای کسب منفعت پیدا کند. در عمل، هیچ مکانیزمی، هرچقدر هم که سخت‌گیرانه باشد، نمی‌تواند هم این خطرات را از بین ببرد و هم فروش مواد غذایی و پزشکی را تسهیل کند. واشنگتن علاوه بر هوشیار بودن در مورد انحراف و سو استفاده، باید به مردم توضیح دهد که چگونه به دنبال شناسایی و جلوگیری از چنین رفتارهایی خواهد بود.

دوم اینکه حتی اگر مکانیزم به خوبی کار کند، پول در نهایت قابل تعویض است. به این معنا که حتی اگر ۶ میلیارد دلار از کره جنوبی به خریدهای بشردوستانه محدود شود در مقابل به آن مقدار پولی که آزاد می‌شود و برای اقلام بشردوستانه هزینه می‌شود تهران از محل پول‌هایی که سابق برای این کار اختصاص داده بود برای بخش نظامی و هسته‌ای هزینه خواهد کرد. با این اوصاف، ادعاهایی مبنی بر اینکه ایران همه این منابع را در جهت اهداف پلید به کار خواهد برد، احتمالاً اغراق آمیز است. تهران برای تأمین نیازهای مالی خود با نیازهای داخلی رقابت می‌کند و فعالیت‌های نظامی و هسته‌ای به سختی تأمین مالی می‌شوند.

سوم اینکه حتی اگر توافق برای بازگرداندن آمریکایی‌هایی که به اشتباه بازداشت شده‌اند، موجه باشد، بدون شک دیدگاه ایران مبنی بر اینکه گروگان‌گیری راهی قابل قبول برای رسیدن به اهدافش است را تأیید می‌کند و همین پیام را به روسیه و چین می‌فرستد؛ بنابراین واشنگتن باید به دنبال تفاهمی با دیگر کشورهای هدف در مورد یک رویکرد مشترک برای جلوگیری از گروگان‌گیری دولتی، از جمله در ارتباط با حدود سی زندانی اروپایی که هنوز در ایران هستند، باشد. این امر می‌تواند مستلزم موافقت با قوانین جمعی برای مذاکرات، تحریم‌ها، یا امتیازات باشد.

نگاهی به آینده

آزادی این پنج آمریکایی با تلاش گسترده‌تر آمریکا برای کاهش تنش‌ها با ایران مرتبط است. در طول چند ماه گذشته، هر دو دولت گام‌هایی برای کاهش تنش برداشته‌اند. واشنگتن از اعمال تحریم‌های مرتبط با برنامه هسته‌ای علیه ایران خودداری کرده است - این مهم اجازه می‌دهد صادرات نفت ایران افزایش یابد - یا از فشار آوردن به شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA) برای تصویب قطعنامه‌هایی علیه ایران خودداری کرده است. همچنین دسترسی به سرمایه‌های ایران در عراق را تسهیل کرده است. تهران نیز به طور چشمگیری حملات نیابتی‌های خود علیه نیروهای آمریکایی را متوقف کرده و میزان انباشت اورانیوم با غنای بالا را کاهش داده و اجازه افزایش اندک نظارت هسته‌ای بین‌المللی را داده است. این در حالی است که این کشور در عین حال مانع از انجام سایر تعهدات خود به آژانس بین‌المللی انرژی اتمی شده است.

گام بعدی، از سرگیری مذاکرات هسته‌ای خواهد بود مذاکراتی که یک سال پیش پس از رد توافق سازش از سوی ایران، شکست خورد. برای کاخ سفید، رفع مانع گروگان‌گیری یک گام اساسی قبل از از سرگیری مذاکرات بود که احتمالاً در پاییز امسال از سر گرفته خواهد شد و می‌تواند شامل مذاکرات مستقیم با ایران باشد. با این حال، با توجه به محدودیت‌های سیاسی در واشنگتن، هدف آنها دستیابی به یک توافق جامع قبل از انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده نخواهد بود. تهران همچنین احتمالاً در مورد دستیابی به توافقی که ممکن است توسط یک رئیس‌جمهور جمهوری خواه باطل شود، مردد است. در عوض، هدف این است که تنش‌ها را ببوشانیم و اقدامات تنش‌زدایی بعدی را انجام دهیم و هم‌زمان در مورد اینکه توافق هسته‌ای جدید چگونه می‌تواند باشد، بحث شود.